

רישוי אדריכלים בישראל

סקירה משווה
והצעה לרפורמה

עו"ד אריאל ארליך ויונתן גרין

פורום
מהלכת
למדיניות

ריבונות לאומית. חירות הפרט.

נק' מים וניקוז
למכונת כביסה
נק' ניקוז למיבש כביסה

ממ"ד

230

210

חשון תשע"ה - אוקטובר 2014
נייר מדיניות מס' 9

יונתן (ג'וני) גרין

חוקר בפורום קהלת

מסיים תואר ראשון במשפטים ובתקשורת באוניברסיטה העברית, יו"ר אגודת הסטודנטים למשפטים באוניברסיטה העברית בשנת תשע"ב.

עו"ד אריאל ארליך

ראש מחלקת הליטיגציה בפורום קהלת

עו"ד ארליך הוא מוסמך במשפטים מטעם האוניברסיטה העברית בירושלים. עבד שנים רבות כמשפטן בשירות הציבורי.

רישוי

אדריכלים

בישראל

סקירה משווה
והצעה לרפורמה

עו"ד אריאל ארליך ויונתן גרין

חשון תשע"ה - אוקטובר 2014
נייר מדיניות מס' 9

רישוי אדריכלים בישראל -

סקירה משווה והצעה לרפורמה

עו"ד אריאל ארליך ויונתן (ג'וני) גרין

© כל הזכויות שמורות לפורום קהלת (ע"ר)

נדפס בישראל, חשון תשע"ה - אוקטובר 2014

מסת"ב 8-04-7674-965-978 ISBN

בשנת 2008 קבעה מועצת האדריכלים והמהנדסים כללים חדשים להליך ההתמחות של אדריכלים. הכללים הללו החמירו את התנאים להתמחות בכמה מישורים: בצמצום היצע המאמנים על ידי קביעת רף גבוה לכשירות לשמש מאמן; בקביעת תכני חובה לעיסוק בתקופת ההתמחות; ובהקשחת אופן מניין החודשים לתקופה הנדרשת.

נייר עמדה זה בוחן את ההסדר הקיים. במרכזו עומדת בחינה השוואתית של מסלול הכשרת אדריכלים בישראל עם מסלולי הכשרת אדריכלים בשש מדינות בעולם המפותח, תוך בחינה רוחבית של קריטריונים אחדים: משך ההשכלה וסוג ההשכלה, משך תקופת ההתמחות, התכנים הנדרשים להתמחות, תנאי הכשירות למאמנים, קיומה של בחינת הסמכה ונגישותה, וכן השאלה אם ישנו מסלול אלטרנטיבי של קבלת רישיון על סמך ניסיון בעבודה.

ההשוואה מלמדת כי הכללים שנקבעו בישראל מאמצים את הרף המחמיר ביותר בכל אחד מן הקריטריונים. בניגוד למדינות האחרות שנסקרו, אשר אימצו הסדרים מאוזנים, ההסדר שנקבע בישראל מתאפיין בהקשחת כלל הקריטריונים באופן בלתי מאוזן. בנוסף, מדינות אחרות גיבשו תפיסה עקרונית לגבי הנדרש מאדריכל רשוי, ומתפיסה זו גזרו את תנאי הליך ההכשרה. בישראל אין מסמך עקרונות כזה, וקשה לעמוד על הרציונל המכונן העומד בבסיס ההסדר הקשוח.

ההסדר הקשוח יוצר מחסור במאמנים לעומת הביקוש להתמחות בקרב סטודנטים אגב יצירת תנאי העסקה גרועים. בכך הוא מצמצם באופן משמעותי את האפשרות להירשם כאדריכל רשוי. צמצום זה מהווה פגיעה קשה בחופש העיסוק, פגיעה שלאור ממצאי השוואתנו קשה להצדיקה. צמצום זה פוגע פגיעה קשה גם בתחרות, ובכך פוגע בצרכנים ובכלל המשק. גם פגיעה זו קשה להצדקה.

מסקנת נייר העמדה היא כי נחוצה רפורמה בהסדרת רישוי אדריכלים. ראשית, יש צורך לגבש עקרונות מדיניות ביחס לתכלית מסלול ההכשרה. מן העקרונות הללו יש לגזור את ההסדר, תוך צמצום פגיעה שאינה נחוצה בחופש העיסוק ובתחרות החופשית. לשם כך יש ליתן דגש על הגמשת תנאי הכשירות לשמש מאמן, והגמשת תחומי העיסוק המחייבים במהלך ההתמחות. כמו כן יש לשקול את קיצור תקופת ההתמחות או הקלת תנאי מניית חודשי תקופתה.

המחקר המשווה המוצג בנייר זה מגיש לקורא את הבסיס לגיבוש התיקון הנדרש.

תוכן העניינים

iii	תמצית.....
1	מבוא.....
3	א. עיקרי ההסדר הנוהג בישראל.....
5	ב. רישוי אדריכלים במדינות שונות בעולם.....
6	1. הולנד.....
6	2. גרמניה (ברלין).....
7	3. איטליה.....
7	4. בריטניה.....
8	5. ארצות-הברית (ניו ג'רזי).....
8	6. סינגפור.....
9	7. סטנדרטים בין לאומיים.....
9	סיכום המחקר המשווה.....
11	ג. מרכיבי ההסדר הנוהג בישראל והשלכותיהם.....
11	1. אורך ההתמחות.....
12	2. הדרישות מאדריכל המבקש לשמש מאמן.....
13	3. תכני התמחות.....
13	4. תקופת מינימום.....
14	5. בחינת רישוי.....
15	ד. סיכום והמלצות.....
17	נספח – טבלת השוואה.....
21	הערות.....

בשנת 2008 התקבל בישראל הסדר חדש בתחום רישוי העיסוק באדריכלות. כללי ההסדר צמצמו את אפשרויות ההתמחות של בוגרי לימודי האדריכלות והחמירו את הדרישות כלפיהם, באופן שהופך את תהליך קבלת תואר "אדריכל רשוי", כלומר אדריכל בעל סמכויות מלאות, לקשה ביותר.

"פורום קהלת" פועל, בין היתר, לעידוד חירות הפרט, השוק החופשי וחופש העיסוק בישראל. במסגרת זו בוחן הפורום הסדרי רגולציה על העיסוק במקצועות שונים בישראל, ובהתאם למסקנותיו ממליץ על רפורמות בתחומים שבהם הדבר מתבקש. נייר עמדה זה מבקש לבחון את המגבלות הקשות המוטלות על רישוי אדריכלים בישראל.

נייר עמדה זה יציג בקצרה את הסדר הכשרת האדריכלים לפי הדין בישראל היום. בהמשך תוצג סקירה השוואתית של ההסדרים הנוהגים במדינות שונות, בהתאם למחקר שעשה הפורום בשיתוף משפטנים ואדריכלים מחו"ל. לאחר מכן ייבחנו השלכות המשמעויות הכלכליות של ההסדר הקיים בישראל, ויוצעו הסברים להיווצרות ההסדר הנוכחי. אגב כך נתייחס לעמדתו של משרד הכלכלה, האחראי על התחום, לסוגיה זו, כפי שבאה לידי ביטוי בתשובות שניתנו מטעמו לפניית "פורום אדריכלים צעירים"¹.

באופן כללי, להצבת תנאים בפני עיסוק במקצוע יש משמעות בשני מישורים. במישור החוקתי, חוק יסוד: חופש העיסוק קובע בזכות חוקתית את הזכות לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד, ומחייב כי פגיעה בה תהיה במידה שאינה עולה על הנדרש לשם הגשמתה של תכלית ראויה. רף זה מחייב לבדוק אם אמנם ההגבלות על הכניסה למקצוע מוצדקות הן. בחינת ההסדרים במדינות שונות בעולם עשויה להוות אינדיקציה לקביעת המידה הראויה בהכשרת אדריכלים, ולסייע בהכרעה אם ההסדרים בישראל אכן הכרחיים לשם הכשרת אדריכלים מקצועיים או שמא יש בהם פגיעה מוגזמת בחופש העיסוק.

במישור הכלכלי, להטלת מגבלות על עיסוק במקצוע השלכות רחבות על המקצוע ועל השוק כולו. ריבוי דרישות ומגבלות מצמצם את מספר המועמדים שיתחילו את ההכשרה ואת הרשאים לעסוק במקצוע בסופה, ובכללם כאלה שלא יוכלו לשרוד כלכלית בשמונה שנות הכשרה ללא הכנסה משמעותית. בהתאמה, המקצוע נעשה תחרותי פחות – וכך נפגע השירות המוצע לצרכן והמחיריים עלולים לעלות. בנוסף, הסדרי רגולציה עשויים לעיתים להיטיב עם קבוצה מסוימת בשוק. מגבלות

על הכניסה למקצוע מגינות בעיקר על אלו שכבר עוסקים במקצוע על-ידי צמצום התחרות, ואת המחיר כאמור משלם הצרכן. במקרה דנן, מגבלות על הגדרת מעסיק כ"מאמן" בהתמחות מאפשרות לאדריכלים ותיקים ומשרדים גדולים להנהיג מונופול על תחום ההתמחות, ומונעות מאדריכלים צעירים וממשרדים חדשים את האפשרות להעסיק כוח עבודה מיומן וזול (המתמחים) החיוני לצמיחתם והתפתחותם.

לאור זאת יש צורך לבחון מגבלות רגולטיביות על כניסה למקצוע, ולאמוד אם אינן פוגעות בשוק יותר מכפי הנדרש. עיון משווה בהסדרים במדינות שונות עשוי להועיל גם בכך.

נייר עמדה זה איננו קורא תיגר על עצם הצורך בפיקוח ואסדרת העיסוק באדריכלות בישראל, כי אם על הדרך המתאימה והמידה הראויה.

מסקנתנו היא כי ההסדר בישראל מחמיר באופן מיוחד. ההשוואה בין התנאים הנדרשים בישראל לאלו הנדרשים במדינות שונות ברחבי העולם מלמדת כי בישראל אומץ ההסדר המחמיר ביותר בכלל הפרמטרים הרלוונטיים, והתוצאה היא הסדר חמור באופן ניכר מיתר המדינות. לכאורה, משרדי אדריכלים ותיקים הם אשר עשויים לצאת נשכרים מקביעת ההסדר הקיים, וייתכן כי השפעתם על מועצת ההנדסה והאדריכלות הפועלת בתוך משרד הכלכלה עשויה להיות המניע לקביעתו.

לאור מסקנתנו, נמליץ בנייר עמדה זה על רפורמה בתחום הסדרת רישוי האדריכלים, באופן שיקל על התנאים בהתאם למקובל במדינות העולם ובדומה למצב שהיה נהוג בישראל עובר לשנת 2008.

**”מגבלות על הכניסה למקצוע מגינות בעיקר על
אלו שכבר עוסקים במקצוע על ידי צמצום התחרות,
ואת המחיר כאמור משלם הצרכן.”**

א. עיקרי ההסדר הנוהג בישראל

אדריכלות" (מסלול של בין שנתיים לשלוש שנות לימוד), "הנדסאי בניין" (שנתיים וחצי), ו"מהנדס בניין" (ארבע שנים). **אדריכל רשוי** הוא מי שהשלים חמש שנות לימודי אדריכלות, עשה התמחות כנדרש ועמד בבחינות הרישוי. המונח "אדריכל" בנייר עמדה זה יתייחס לאדריכל רשוי.

מסלול ההכשרה של אדריכל בישראל אורך לכל הפחות שמונה שנים, ולמעשה ברוב המקרים הוא עומד על כעשר שנים. השלב הראשון, כאמור, הוא חמש שנות הלימודים האקדמיים, שנייר עמדה זה אינו עוסק בהן (מלבד לצורך השוואה עם מדינות אחרות).

בפרק זה יוצגו עיקרי ההסדר הקיים היום, לאחר השינויים שנכנסו לתוקף בשנת 2008,² ומקורותיו המשפטיים.

חוק המהנדסים והאדריכלים, התשי"ח-1958 מסמיך את שר הכלכלה להתקין תקנות בהסדרת תחום האדריכלות, מורה על מינוי "רשם המהנדסים והאדריכלים", ומקים את "מועצת ההנדסה והאדריכלות". בפועל הסדרי ההכשרה למקצוע האדריכלות נקבעים לפי תקנות המהנדסים והאדריכלים (תנאים לרישוי), תשס"ח-2007 (שאותן מתקין השר מתוקף סמכותו לפי החוק), ולפי הנחיות שקובעת המועצה ושמפורסמות באתר משרד הכלכלה.³

כרקע נציין כי **אדריכל רשום** הוא מי שסיים תואר אקדמי מלא באדריכלות (חמש שנים) אולם טרם השלים את שלבי ההתמחות ובחינת הרישוי. סמכויותיו של אדריכל רשום מצומצמות – הוא רשאי לתכנן מבנה פשוט, וכן לבצע פעולות אדריכלות בסיסיות נוספות. סמכויות מצומצמות אלו אינן ייחודיות לאדריכל רשום, אלא ניתנות גם לבעלי תעודת "הנדסאי

שלב ההתמחות מתבצע כאשר המתמחה מועסק אצל "מאמן". אורכו של שלב זה הוא שלוש שנים לכל הפחות. הפסקות בתקופת ההתמחות אינן באות במניין התקופה. מאמן יכול לשמש אחד משניים: אדריכל רשוי עם ותק של שמונה שנים, או אדריכל רשוי עם ותק של 5 שנים שבמהלכן ביצע מגוון עבודות (רוב האדריכלים בעלי חמש שנות ותק לא ביצעו את המגוון הנדרש). מתמחה חייב לעסוק בתקופת ההתמחות בשלושה תחומים ספציפיים ויחודיים: תכנון מבנה מגורים שאינו פשוט; תכנון בניין ציבור/משרדים/מסחר; ותכנון תכנית בניין עיר (תב"ע) הכוללת נספח בינוי בשטח של 5000 מ"ר לפחות. מתמחה חייב להיות מועסק לתקופה מינימלית של 7 חודשים אצל מאמן – כלומר אם מתמחה עוזב מקום התמחות לפני שמלאו 7 חודשים לעבודתו בו, תקופה זו לא תעלה במניין שלוש שנות ההתמחות.⁴

לשם ההשוואה, תקופת ההתמחות הנדרשת במגוון מקצועות בישראל (כגון רוקחות, עריכת-דין, ראיית חשבון, ייעוץ מס, שמאות מקרקעין, ניהול תיקי השקעות ועוד) קצרה משמעותית מ-3 שנים.

מבחן הרישוי לאדריכלים מתקיים אחת לשנה, במועד שמפורסם חודשיים מראש.

השלכות ההסדרים הללו יידונו להלן בפרק נפרד.

ב. רישוי אדריכלים במדינות שונות בעולם

שנות התמחות - מספר השנים המינימאלי בהתמחות, וכן האם ניתן להתחיל בהתמחות תוך כדי תקופת ההשכלה;

תקופת המינימום בהתמחות - תקופת המינימום להתמחות אצל מעסיק (מאמן) אחד שתימנה לעניין תקופת ההתמחות. תקופת קצרה יותר לא תיחשב במניין החדשים לתקופת ההתמחות. חשיבות העניין נובעת מכך שמתמחים רבים עוברים בין מעסיקים במהלך תקופת ההתמחות;

זהות מאמן - מי נחשב "מאמן" ורשאי להעסיק מתמחה באופן שייחשב התמחות. ככל שהגדרה צרה ומחמירה, כך קטן היצע המאמנים, גדלה התחרות בין המתמחים במציאת מקום התמחות, ומתרחבת סכנת הניצול והרעת תנאיהם של המתמחים. מנגד, ככל שהגדרה רחבה, גדל היצע המאמנים ומתרבות הברירות עבור המתמחים;

לצורך הערכת הרגולציה הנוהגת בתחום הסמכת אדריכלים בישראל נבחנו ששה משטרי רגולציה שונים מרחבי העולם. המשטרים שנבחנו הם של מדינות מפותחות ומודרניות בלבד, שניתן להניח לגביהן כי הפיקוח על תחום האדריכלות בהן הוא בסטנדרט גבוה: הולנד, גרמניה (ברלין), איטליה, אנגליה, ארה"ב (ניו ג'רזי), וסינגפור. בנוסף, נציין גם סטנדרטים שנקבעו על-ידי גופים בין-לאומיים רלוונטיים. הקריטריונים שנבחנו בכל אחת מן המדינות הם אלו:

משך השכלה - מספר השנים המינימאלי להשלמת ההשכלה הנדרשת במסלול טיפוסי;

סוג השכלה - איזה סוג תואר או הסמכה ההשכלה מעניקה בשלביה השונים. למרכיב זה שתי שאלות משנה: (א) האם בסוף מסלול הלימודים בוגר השכלה זכאי לתואר ראשון או לתואר שני. (ב) האם ישנה 'נקודת יציאה', כלומר אם תלמיד יהיה זכאי לתואר ראשון גם כאשר פורש לפני השלמת מסלול הלימודים כולו;

לפי ההסדר הצפוי, יהיה כל מועמד חייב לעבור תקופת התמחות בת שנתיים. את ההתמחות ניתן יהיה לבצע במסלול "משולב" במסגרת מוסד שמתמקצע בניהול תקופות התמחות, או באופן עצמאי, כלומר בקביעת תכנית ההתמחות על ידי המתמחה והמאמן בעצמם. את תפקיד המאמן יוכל למלא כל אדריכל עם שלוש שנות ותק. אין תקופת מינימום אצל מעסיק בודד. המרשם ממליץ על סדרה של תכנים וניסיון כללי שמועמד צריך לצבור בתקופת ההתמחות, אולם אין מדובר בדרישה מפורטת וקונקרטית. גם לפי ההסדר החדש אין דרישה לבחינת רישוי.

למסלול זה ישנה אלטרנטיבה. אדם שצובר שבע שנות ניסיון בתחום האדריכלות (לדוגמה, עובד במשרד אדריכלים) יוכל לוותר על ההשכלה וההתמחות, ויקבל רישיון אדריכל לאחר שיעבור בחינה שמנוהלת ומפוקחת על ידי מרשם האדריכלים.

2. גרמניה (ברלין)

כמדינה פדרלית, לכל "לאנד" (יחידה מדינית אוטונומית) בגרמניה יש הסדר חוקי אחר. לצורך סקירה זו נציג את ההסדר של ברלין.

העיסוק באדריכלות בברלין מוסדר ע"י לשכת האדריכלים,⁷ שפעילותה וסמכויותיה קבועים בחוק.⁸

שלב ההשכלה המינימלי כולל ארבע שנות לימוד לתואר ראשון באדריכלות.

כל מועמד חייב לעבור תקופת התמחות בת שנתיים. כל אדריכל יכול לשמש מאמן. גם בעלי מקצועות אחרים מתחום הבנייה (כמו מהנדס בניין) יכולים לשמש מאמנים. המועמד יכול גם להתמחות אצל לקוח שמתבצע עבורו פרויקט אדריכלות – ובלבד שהמתמחה יוכל להראות שצבר ניסיון בתחומים אדריכליים רלוונטיים. אין תקופת מינימום אצל מעסיק בודד. הלשכה ממליצה על ניסיון כללי שמועמד צריך לצבור

תכני התמחות – מרכיב כללי זה בוחן אם קיימות הנחיות, פיקוח ואכיפה לגבי התכנים שמתמחה חייב להתנסות בהם בתקופת ההתמחות;

בחינת רישוי – האם ישנה בחינה רשמית שנדרש מועמד לעבור כדי לקבל רישיון, ואם כן באיזו תדירות היא מתקיימת;

אלטרנטיבה – האם ישנה דרך עקיפה, ממוסדת ורשמית לקבל רישיון אדריכל, ללא השלבים הטיפוסיים או ללא חלק מהם.

כנספח לנייר עמדה זה מצורפת טבלה המרכזת את הממצאים לגבי המדינות שנסקרו.

1. הולנד

העיסוק באדריכלות מוסדר בהולנד ב"מרשם האדריכלים",⁵ שפעילותו וסמכויותיו קבועים ב"חוק תואר אדריכל".⁶

מסלול ההשכלה הטיפוסי כולל שלוש שנות לימודים לתואר ראשון, ועוד שנתיים להשלמת תואר שני (ישנם מסלולי השכלה נוספים שתלויים בין היתר בסוג ההשכלה התיכונית של המועמד). לפי המצב החוקי היום, כדי לקבל רישיון אדריכלות נדרש התואר השני בלבד. ביום 1.1.2015 עתידה להתווסף דרישת התמחות.

ההתמחות מחולקת לשתי תקופות בנות שנים – עשר חודשים. כל אדריכל יכול לשמש מאמן עבור כל התקופה, וכל גורם מקצועי מתחום הבנייה, לרבות קבלן, מהנדס בניין וכדומה, יכול לשמש מאמן לתקופה אחת מבין השתיים.

תקופת ההעסקה המינימאלית אצל מעסיק אחד היא בת שלושה חודשים, וזאת מטעמים טכניים של דיווח שעות ההתמחות על-ידי המעסיק. המכון ממליץ על סדרה של תכנים וניסיון כללי שמועמד צריך לצבור בתקופת ההתמחות, אולם אין מדובר בדרישה מפורטת וקונקרטית כי אם המלצה בלבד לצורך הגדלת סיכויי מעבר השלב הבא בהסמכה (קורס הרישוי).

מועמד נדרש לעבור קורס מעשי מיוחד הכולל מטלות ביצועיות ועיוניות ובחינה סופית. הקורסים והבחינות מפוקחים על-ידי RIBA, ומשמשים בחינת רישוי סופית. ההיצע הגדול של מספר קורסים ברחבי המדינה מאפשר למועמדים למצוא את הקורס המתקיים במועד, במקום ובשעות הנוחים להם. הקורס מתבצע לרוב במקביל לשנה השנייה של תקופת ההתמחות.

ישנה אלטרנטיבה למסלול הטיפוסי. אדם שצבר שש שנות ניסיון בעבודה אדריכלית, אף ללא השכלה והתמחות, יוכל לעבור מיד לשלב האחרון (לקורס המעשי) ולבחינה.

בתקופת ההתמחות, אולם אין מדובר בדרישה מפורטת וקונקרטית (הדרישה היא ל"יכולת שירות ניהול טכני").⁹

אין בחינת רישוי.

ישנה אלטרנטיבה למסלול הטיפוסי. אדם שצובר שבע שנות ניסיון בתחום האדריכלות (לדוגמה, עובד במשרד אדריכלים) יכול לוותר על ההשכלה וההתמחות, ויקבל רישיון כאדריכל לאחר שיעבור בחינה שמנוהלת ומפוקחת על ידי לשכת האדריכלים.

3. איטליה

העיסוק באדריכלות באיטליה מוסדר על ידי מסדר האדריכלים (Architetti Degli Ordine).¹⁰

שלב ההשכלה הטיפוסי כולל שלוש שנות לימודים לתואר ראשון, ועוד שנתיים של השלמה לתואר שני.

באיטליה לא נדרשת תקופת התמחות כלל.

מועמד נדרש לעבור בחינת רישוי הנקראת "Esami Di Stato",¹¹ המתקיימת פעמיים בשנה במועדים קבועים מראש.

ישנה אלטרנטיבה למסלול ההכשרה הטיפוסי. מהנדסי בנייה מחזיקים באותן הסמכויות כמו אדריכלים.

4. בריטניה

העיסוק באדריכלות בבריטניה מוסדר על ידי שני גופים מקבילים – מועצת רישום האדריכלים (ARB), שפעילותה וסמכויותיה נקבעים לפי "חוק האדריכלות", והמכון המלכותי של אדריכלים בריטיים (RIBA).

מסלול ההשכלה הטיפוסי כולל שלוש שנות לימודים לתואר ראשון, ושנתיים נוספות שבהן משלימים לתעודה המקבילה לתואר שני.

מועמד חייב בתקופת התמחות בת שנתיים.

5. ארצות-הברית (ניו ג'רזי)

כמדינה פדרלית, לכל מדינה בארה"ב יש הסדר חוקי אחר. בסקירה זו נציג את ההסדרה במדינת ניו-ג'רזי. העיסוק באדריכלות ב-NJ מוסדר על-ידי "מועצת האדריכלים" (State Board of Architects New Jersey),¹⁵ שפעילותה וסמכויותיה קבועים בחוק.¹⁶

ישנם מסלולי הכשרה אפשריים אחדים. הקצר שבהם אורכו חמש שנים לקבלת תואר ראשון באדריכלות. מסלול אחר מאפשר השלמת לימודי תואר שני באדריכלות בשש שנים (שכוללות תואר ראשון בתחום שאינו אדריכלות).

מועמד חייב בתקופת התמחות בת שלוש שנים. תקופה זו יכולה (בתנאים מסוימים) לחפוף לשלב ההשכלה, וכך אורכה מסיום שלב ההשכלה יפחת משלוש שנים. על ההתמחות להתבצע במסגרת תכנית המתמחים של NCARB.¹⁷ ניתן להתמחות במסגרת אחרת, אולם על המועמד להוכיח שההתמחות שלו שוות-ערך להתמחות במסגרת התכנית של NCARB. כל אדריכל יכול לשמש מאמן, וגם בעלי מקצועות אחרים מתחום הבנייה יכולים לשמש מאמנים (כגון מהנדס בניין). אין תקופת מינימום אצל מעסיק בודד.¹⁸ תכנית המתמחים של NCARB מגדירה באופן מפורט ודקדקני את התכנים המקצועיים הנדרשים בהתמחות, והם מגוונים ומקיפים למדי.

בחינות הרישוי מורכבות משבע בחינות ממוחשבות המתקיימות כמעט בכל ימות השנה. על המועמד להירשם כשבועיים מראש למועד לפי בחירתו, ולהיבחן לפי בחירתו באחד ממרכזי המחשבים הפדרליים הפזורים בערים רבות.

ישנה אלטרנטיבה למסלול הרגיל. בתנאים מסוימים יכולים גם מהנדסי בניין להירשם כאדריכלים. כמו כן, יש לציין כי מדינות אחדות בארה"ב מאפשרות למועמד לגשת לבחינות הרישוי לאחר 10 שנות ניסיון תעסוקתי בתחום האדריכלות אף ללא השכלה והתמחות.

6. סינגפור

העיסוק באדריכלות מוסדר על ידי "מועצת האדריכלים",¹⁹ שפעילותה וסמכויותיה קבועים בחוק.²⁰

מסלול ההשכלה הטיפוסי הוא של חמש שנות לימודים לתואר ראשון.

מועמד חייב בהתמחות בת שנתיים. כל אדריכל יכול לשמש מאמן. בנוסף, כל גורם מקצועי מתחום הבנייה, לרבות קבלן, מהנדס בניין וכדומה, יכול לשמש מאמן למשך שנים-עשר חודשים מתוך התקופה. אין תקופת מינימום אצל מעסיק בודד. המועצה ממליצה על סדרה של תכנים וניסיון שמועמד צריך לצבור בתקופת ההתמחות, אולם אין מדובר בדרישה מחייבת.²¹

בחינת רישוי מתקיימת פעם בשנה, בשני שלבים (הראשון בנובמבר והשני לאחר חודשיים בינואר). מועד הבחינה מתפרסם לפחות שישה חודשים מראש.

ישנן אלטרנטיבות למסלול הטיפוסי. המועצה רשאית לוותר למועמד על דרישת ההשכלה אם השתכנעה שקיבל הכשרה מקבילה מספקת, בתנאי שהמועמד עובר בחינת בקיאות מטעם המועצה. בנוסף, מועמד שהתמחה במשך חמש שנים פטור מהבחינה הכתובה (וחייב רק בבחינה בעל-פה).

לצד הסקירה של המצב במדינות השונות, נציין שני הסדרים גלובאליים: רף המינימום שנקבע באיחוד האירופי להכשרת אדריכלים הוא ארבע שנות השכלה מלאות, ללא התמחות, וללא בחינה;²² איחוד האדריכלים הבינלאומי (UIA), יחד עם ארגון UNESCO, פרסם קווים מנחים מומלצים להכשרת אדריכלים, ובהם מומלץ כי ההכשרה תכלול לפחות חמש שנות השכלה, שנתיים ניסיון מקצועי באדריכלות (מהן שנה אחת אחרי סיום ההשכלה), ובחינת רישוי מוסדרת.²³

סיכום המחקר המשווה

מחקר זה, המציג באופן תמציתי את הסדרי ההכשרה לאדריכלות במדינות שנבחנו, מבסס היטב את הטענה כי ההסדר הישראלי מחמיר באופן מובהק לעומת מדינות מפותחות אחרות.

כך, בישראל חמש שנות לימודים מקנות תואר ראשון, בעוד שברוב המדינות חמש שנים מקנות שני תארים (ראשון ושני), וברבות מהן ניתן לפרוש לאחר שלוש שנים ולקבל תואר ראשון; בישראל משך ההתמחות הוא שלוש שנים, לעומת רוב המדינות שבהן ההתמחות – אם נדרשת התמחות – אורכת שנתיים בלבד;²⁴ בישראל ישנן דרישות מחמירות של ותק וניסיון כדי שאדריכל יוכל לשמש מאמן, בעוד שברוב המדינות אין כלל הגבלות כאלה, ואף בעלי מקצוע אחרים שאינם אדריכלים (כגון מהנדסי בנייה, קבלנים וכדומה) יכולים לשמש מאמנים לפחות לחלק מן התקופה; בישראל ישנה תקופת העסקה מינימלית בת שבעה חודשים, בעוד שברוב המדינות אין כלל תקופה מוגדרת כזו או שהיא קצרה בהרבה; בישראל ישנן דרישות מדויקות ורבות לגבי תכני ההתמחות, בעוד שברוב המדינות אין דרישות כאלה כלל, או שהן קיימות כהמלצות בלבד; בישראל מתקיימת בחינת רישוי פעם אחת בשנה, ומועדה מתפרסם רק חודשיים לפני מועד הבחינה, כאשר ברוב המדינות ההסדרים נוחים בהרבה; בישראל אין מסלול מקביל לקבל רישיון אדריכלות מלא, בעוד שבמדינות אחרות ישנו מסלול אלטרנטיבי המסתמך על הכרה בשנות ניסיון בעבודה.

”בישראל ישנן דרישות מחמירות של ותק וניסיון כדי שאדריכל יוכל לשמש מאמן, בעוד שברוב המדינות אין כלל הגבלות כאלה, ואף בעלי מקצוע אחרים שאינם אדריכלים (כגון מהנדסי בנייה, קבלנים וכדומה) יכולים לשמש מאמנים לפחות לחלק מן התקופה.”

**”במדינות שנסקרו ישנו
איזון בין החמרה במדדים
מסוימים לצד הקלה
באחרים. הדרישות
בישראל אינן מאוזנות,
מה גם שאין בישראל כל
אלטרנטיבה או 'מסלול
עוקף' לקבלת רישיון.”**

השוואה זו ממחישה את עוצמת מגבלת הכניסה למקצוע האדריכלות בישראל. גם אם בפרמטרים אחדים ישנן מדינות שמחמירות בדומה לישראל, הרי שאין מדינות שמחמירות ממנה, ובוודאי שאין מדינה שמחמירה כישראל בפרמטרים כולם. במדינות שנסקרו ישנו איזון בין החמרה במדדים מסוימים לצד הקלה באחרים. הדרישות בישראל אינן מאוזנות, מה גם שאין בישראל כל אלטרנטיבה או 'מסלול עוקף' לקבלת רישיון.

בנוסף לכך, לא פורסם מטעם משרד הכלכלה או מועצת המהנדסים והאדריכלים כל מסמך המציג את הרציונאל העומד מאחורי הכללים שנקבעו. זאת בניגוד למדינות אחרות, המציגות מחשבה סדורה ותפיסה כוללת שממנה נגזרות הדרישות רישוי (כמו קנדה ובריטניה). בהתחשב בכך, ובעובדה כי שלושת תחומי התוכן שנקבעו כחובה בתקופת ההתמחות אינם ייחודיים או יוצאי דופן לעומת תחומי תוכן אחרים שיכולים היו להיקבע, מסתברת המסקנה כי הכללים בישראל נקבעו ללא שקיימת מאחריהם משנה עקרונית סדורה באשר לתכליתו של הליך הרישוי והיעדים שהוא אמור להגשים.

השאלה האם ישנה הצדקה למדיניות מחמירה זו עומדת אפוא במלוא כובד משקלה. להלן נדון בפירוט בכל אחד מן המרכיבים בכללי הסמכת האדריכלים בישראל.

ג. מרכיבי ההסדר הנוהג בישראל והשלכותיהם

התמחות לעומת ההיצע עושים את המתמחה למשאב מקצועי וזול עבור המאמן, שהרי מדובר באדם שעבר הכשרה איכותית, בעל מוטיבציה גבוהה ללמוד ולהוכיח עצמו, שנאלץ להסכים לכל הצעת עבודה, ותנאי העסקתו יהיו בהתאם.

**”ככל שהתמחות ארוכה
גדל הביקוש מצד המתמחים
בכל שנה, והתוצאה היא
קושי גדל והולך מבחינת
המתמחים במציאת
מקום התמחות.”**

בפרק זה יוצגו מרכיבי הסדר הכשרת האדריכלים בישראל ותנוחת השפעתם הקונקרטיים על הליך ההכשרה ועל שוק האדריכלות בישראל.

1. אורך ההתמחות

לאורכה של תקופת ההתמחות השלכות בכמה רמות. ראשית, השלכה ישירה על הזמן שעל המתמחה להשקיע בתהליך ההכשרה ועל עלותו הכלכלית. מבחינה זו עשויה תקופה ארוכה להוות חסם ראשוני בכניסה למקצוע, בשלב שבו מועמד ללימודים שוקל האם כלל להתחיל את ההכשרה. שנית, סיכויי של תלמיד לסיים את ההתמחות. תקופת התמחות ארוכה עלולה לגרום לתלמיד לוותר על המשך התהליך בשל שיקולים כלכליים או אחרים. שלישית, הקושי למצוא התמחות. ככל שהתמחות ארוכה גדל הביקוש מצד המתמחים בכל שנה,²⁶ והתוצאה היא קושי גדל והולך מבחינת המתמחים במציאת מקום התמחות. רביעית, השלכה על תנאי ההעסקה של המתמחים שמצליחים למצוא מקום התמחות. הארכת תקופת ההתמחות והגברת הביקוש מצד המתמחים למצוא

2. הדרישות מאדריכל המבקש לשמש מאמן

ככל שהתנאים שנדרש אדריכל לעמוד בהם כדי להיחשב 'מאמן' מחמירים יותר, כך היצע המאמנים בשוק קטן יותר. ההשלכות הן במישורים שונים. ראשית, צמצום מאמנים בשוק מקטין את התחרות בין המאמנים להעסקת מתמחים, ומעניק למאמנים כוח רב יותר לניצול המתמחים. כתוצאה מאותו היעדר תחרות, למתמחה אפשרויות מצומצמות מאוד בבחירת המאמן; מתמחה יודע שסיכוייו למצוא מאמן חלופי נמוכים, ולכן עליו לשאת כל תנאי העסקה. שנית, במישור המקצועי, צמצום מבחר המאמנים פוגע באיכות ההכשרה וההתמחות. מעת שמציאת מאמן בתחום שבו מעוניין המתמחה נעשית קשה יותר, אובד התמריץ עבור המאמן להשקיע בהכשרתו של המתמחה ולהתאים עבורו את תקופת ההתמחות וההכשרה, שהרי אין איום ממשי שהמתמחה יחפש מאמן חלופי. שלישית, התנאים פוגעים גם במשרדי אדריכלים צעירים. בשל ההגדרה הצרה של 'מאמן' הזכות לאמן מתמחים שמורה בעיקר לאדריכלים עם 8 שנות ותק ויותר, כאשר הצעירים יותר מנועים מלאמן. במשרד אדריכלים המתמחים עשויים להוות מרכיב חיוני לצמיחת המשרד – הן מבחינת עלות העסקתם הזולה יחסית, והן מבחינת צירוף מתמחים למשרד בסוף ההתמחות. צמצום האפשרות לאמן מתמחים מונעת אפוא ממשרדים צעירים את אחד האמצעים החשובים לצמיחתם.

לפי טענת פורום אדריכלים צעירים ("פא"צ"), כתוצאה מהארכת ההתמחות מצד אחד וצמצום מבחר המאמנים מצד שני, נוצר חוסר חמור בהיצע המאמנים לסטודנטים המסיימים את לימודי האדריכלות ולמתמחים המבקשים לעבור מקום התמחות. משרד הכלכלה בתגובתו²⁷ טוען שאין מחסור במאמנים כיום, שהרי למעשה ישנם רק 548 מאמנים בפועל מתוך כ-2,500 שכשירים לשמש מאמנים. ספק אם יש בנתונים אלו כדי לשלול את טענת הפא"צ, שהרי אדריכל בוחר מרצונו האם לאמן אם לאו, משיקולים לגיטימיים שהוא שוקל. נתונים אלו מעידים על כך שכדי לאפשר מבחר ראוי למבקשים להתמחות יש לקבוע תנאים שיאפשרו לכמות גדולה יותר של אדריכלים לאמן, בסדר גודל של פי חמישה מן הביקוש.

"צמצום האפשרות לאמן מתמחים מונעת אפוא ממשרדים צעירים את אחד האמצעים החשובים לצמיחתם."

3. תכני התמחות

לדרישה מפורטת של תחומי ניסיון בתקופת ההתמחות השלכות כבדות משקל. ראשית, הדרישה כיום היא לניסיון בפרויקטים שמנוהלים בעיקר על-ידי משרדי אדריכלים ותיקים ומבוססים, ומתוכם רק הגדולים ביותר עוסקים בכל שלושת התחומים הנדרשים בדרך קבע. כך מתמחה נאלץ להשתדל להתמחות במשרד גדול ומבוסס, ואף במצב זה רוב המתמחים נאלצים לעבור בין משרדים שונים על מנת לעמוד בכל דרישות הניסיון. מצב עניינים זה משליך על מערכת היחסים בין המתמחה למאמנו, כאשר שניהם יודעים שהמתמחה עשוי לעבור למעסיק אחר במהלך ההתמחות. מערך התמריצים של שני הצדדים מושפע מכך. המעסיק לא ישקיע בהכשרת המתמחה, כאשר הוא יודע בוודאות גבוהה שהלה עתיד לעזוב למעסיק אחר. בנוסף, הדרישה עשויה להאריך בפועל את תקופת ההתמחות. מתמחים אשר לא מספיקים לקיים את דרישות הניסיון בתוך שלוש שנים נאלצים לדחות את מבחני ההסמכה ולהמשיך לעבוד כמתמחה.

לכאורה, האלמנט המקצועי תומך בכך שבעלי המקצוע יכריעו מהן דרישות הניסיון הקונקרטיות שצריכות להיכלל בתקופת ההתמחות. ברם, לצורך זה ניתן להסתפק בדרישה כי התחומים ההכרחיים יכללו בבחינת ההסמכה, ובכך ניתן לוודא שהמתמחים יהיו בקיאים בנושאים הללו במידה מינימאלית, בלי לקבוע דרישות ניסיון שמשליכות על כל מהלך ההתמחות.

4. תקופת מינימום

הכללים כיום קובעים כי תקופת העסקה פחותה משבעה חודשים אצל מאמן אחד לא תימנה לצורך השלמת שלוש שנות התמחות. כלל זה מונע ממתמחים לעזוב את מקום עבודתם בטרם השלימו שבעה חודשים (אם יעשו כן תתארך תקופת ההכשרה הכללית במספר החודשים שירדו לטימיון). המשמעות העקיפה היא פגיעה נוספת בתנאי העסקה של המתמחה, שהרי המתמחה "כבול" למשרתו במשך כשבעה חודשים, ודבר לא יגרום לו לעזוב מרצונו.²⁸

**”המעסיק לא ישקיע
בהכשרת המתמחה,
כאשר הוא יודע בוודאות
גבוהה שהלה עתיד לעזוב
למעסיק אחר.”**

5. בחינת רישוי

”משום שבחינת הרישוי מתקיימת אחת לשנה, מתמחים רבים נאלצים להאריך למעשה את הכשרתם בתקופה משמעותית, במצבים שבהם החמיצו את מועד הבחינה. תקופת ההמתנה, שבה מתמחים ממשיכים לעבוד בתנאי התמחות, יכולה להתארך עד שנה. לבד מההשלכות הברורות של עובדה זו, יש לה השלכות גם על מצאי אפשרויות ההתמחות של מתמחים צעירים, שיתקשו למצוא משרדים להתמחות בהם כאשר מתמחים ותיקים – בעלי ניסיון ופריון רבים יותר – ממשיכים את תקופת עבודתם בהמתנה למבחן. העובדה שמשרד הכלכלה מודיע על מועדי הבחינה חודשיים מראש בלבד מגבירה את הקושי, כי למתמחים הקיימים והעתידיים אין אפשרות לתכנן את עתידם ולהתכונן כראוי לבחינה.²⁹”

הצטברות כלל המאפיינים הללו יוצרת חסם כניסה כבד ביותר על המבקשים להיות אדריכלים בישראל. חסם כניסה זה משרת לכאורה משרדי אדריכלים גדולים וותיקים, שנהנים מכוח עבודה זול ומיומן ומשמירה על היצע האדריכלים בישראל מפני גדילה, וכפועל יוצא מכך מרמת מחירים יציבה.

הצטברות כלל המאפיינים הללו יוצרת חסם כניסה כבד ביותר על המבקשים להיות אדריכלים בישראל. חסם כניסה זה משרת לכאורה משרדי אדריכלים גדולים וותיקים, שנהנים מכוח עבודה זול ומיומן ומשמירה על היצע האדריכלים בישראל מפני גדילה, וכפועל יוצא מכך מרמת מחירים יציבה.

ד. סיכום והמלצות

לגופו, ההסדר הזה יוצר מחסור חמור במאמנים אל מול הביקוש בקרב סטודנטים המסיימים לימודי אדריכלות, תוך כדי יצירת תמריצים לתנאי העסקה גרועים. בכך מגביל ההסדר את מספר האדריכלים הרשויים בישראל ואת מספר המצטרפים למקצוע בכל שנה, מונע תחרות בין העוסקים בתחום ופוגע במחיר ובאיכות המוצר לצרכני שירותי האדריכלות.

לפיכך נמליץ על שינוי ההסדר ויצירת הסדר מאוזן יותר, שישמור על הדרישות המקצועיות מן המבקשים להרשם כאדריכלים מצד אחד, אולם לא יחרוג מן המידה הנדרשת והמקובלת במדינות העולם המפותח בתחום זה.

לשם כך יש לגבש עקרונות מדיניות ביחס לתכלית מסלול ההכשרה ולקבוע לו יעדים, בדומה לתהליך שנעשה במדינות אחרות בעולם המפותח.

חופש העיסוק הוא זכות יסוד ואחד מבסיסיו הכלכליים של שוק חופשי בישראל. דרישת רישוי מהווה פגיעה בחופש העיסוק, והעמדת רף גבוה בפני מבקשי הרישוי מעמיקה את הפגיעה הזו. בנוסף, היא פוגעת גם במשק, על ידי צמצום כניסת עוסקים חדשים לתחום ומניעת תחרות. לפיכך יש לבחון היטב האם ההסדר אינו פוגע בחופש העיסוק ובמשק הישראלי יותר מן המידה הנדרשת להגשמת תכליותיו הלגיטימיות.

הדרישה כי העיסוק באדריכלות יותנה בקבלת רישיון מקובלת בכל העולם, וכך גם קביעת דרישות ותנאים במסלול ההכשרה של מבקש הרישיון. ברם, ההסדר שאומץ בישראל בשנת 2008 בנוגע להכשרת אדריכלים הוא יוצא דופן בחומרת התנאים שהוא מציב בפני מי שמבקש להירשם כאדריכל רשוי בישראל. ההסדר מתאפיין באימוץ הנורמות החמורות ביותר הקיימות בעולם בכל אחד מן הפרמטרים האפשריים: אורך תקופת הלימודים; התואר שמקבל מסיים הלימודים; אורך תקופת ההתמחות; תחומי העיסוק הנדרשים בהתמחות; תקופות המינימום הנמנית בהתמחות; התנאים כדי להיחשב מאמן; זמינות הבחינה; והעדרו של מסלול רישוי חלופי.

בשלב השני יש לבחון את החסמים הנוצרים מקביעת התנאים והמגבלות, כמפורט במסמך זה, ולבחור את האמצעים הראויים להגשמת יעדי ההכשרה תוך צמצום הפגיעה שאינה נחוצה בחופש העיסוק ובמשק. במסגרת זו יש ליתן דגש, בייחוד, על הגמשת התנאים המקטינים את מצאי המאמנים וגורמים למצב שבו מתמחים אינם מוצאים מקום התמחות. לשם כך יש להוריד את רף התנאים העומדים בפני מי שמבקש לשמש מאמן, לשקול את קיצור תקופת ההתמחות ולהגמיש את תחומי העיסוק הנדרשים להשלמת התמחות.

בנוסף לכך, יש לשריין מקומות במועצת ההנדסה והאדריכלות לאדריכלים צעירים, שיוכלו לשקף את זווית ראייתם ואת צרכיהם של הסטודנטים המצויים בתהליך ההכשרה.

נספח - טבלת השוואה

גרמניה (ברלין)	הולנד	ישראל	
4	5	5	השכלה (שנים, מינימום)
תואר ראשון.	ראשון לאחר 3 שנים, תואר שני לאחר שנתיים נוספות.	ראשון לאחר 5 שנים.	השכלה (תואר)
2	2	3	שנות התמחות
כל אדריכל, מהנדס בניין, ואף לקוח פרויקט יכול לאשר את ההתמחות.	אדריכל עם 3 שנות ותק.	אדריכל עם 8 שנות ותק; אדריכל עם 5 שנות ותק וניסיון במגוון תחומים.	מאמן/מקום התמחות
אין	אין	7 חודשים	תקופת מינימום אצל מאמן
תכנים וניסיון מומלצים, ללא דרישה קונקרטיה.	תכנים וניסיון מומלצים, ללא דרישה קונקרטיה.	חובה לצבור ניסיון מוגדר בשלושה תחומים כתנאי לרישיון.	תוכן התמחות
אין בחינת רישוי.	אין בחינת רישוי.	אחת לשנה; תאריך מפורסם חודשיים מראש.	בחינת רישוי
אדם עם 7 שנות ניסיון בתחום האדריכלות (ללא השכלה) יכול לגשת לבחינה ולבקש להירשם כאדריכל.	אדם עם 7 שנות ניסיון בתחום האדריכלות (ללא השכלה) יכול לגשת לבחינה ולבקש להירשם כאדריכל.	ישנן הכשרות המקנות סמכויות חתימה של אדריכל רשום, אך לא של אדריכל רשוי.	אלטרנטיבה

סינגפור	ארה"ב (ניו ג'רזי)	בריטניה	איטליה
5	5	5	5
תואר ראשון לאחר 5 שנים.	תואר ראשון לאחר 5 שנים.	תואר ראשון לאחר 3 שנים, תעודה (מקבילה לתואר שני) לאחר שנתיים נוספות.	ראשון לאחר 3 שנים, תואר שני לאחר שנתיים נוספות.
2	3	2	אין התמחות.
מחולק לשתי תקופות: כל אדריכל יכול לשמש מאמן עבור כל התקופה. כל גורם מקצועי אחר יכול לשמש מאמן עבור אחת מבין שתי התקופות.	כל אדריכל; או גורמים מקצועיים בתחום הבנייה כגון מהנדסים מסוגים שונים.	מחולק לשתי תקופות: כל אדריכל יכול לשמש מאמן עבור כל התקופה. כל גורם מקצועי אחר יכול לשמש מאמן עבור אחת מבין שתי התקופות.	אין התמחות.
אין	אין (יש דיווח שעות התמחות).	3 חודשים (כך תקופת הדיווח המינימלית אצל מעסיק).	אין התמחות.
תכנים וניסיון מומלצים, ללא דרישה קונקרטיה.	חובה לצבור ניסיון מוגדר במגוון תחומים מפורטים.	תכנים וניסיון מומלצים, ללא דרישה קונקרטיה.	אין התמחות.
פעם בשנה בשני שלבים (נובמבר וינואר, בכתב ובע"פ), המועד מפורסם לפחות 6 חודשים מראש.	כל יום בשנה במרכזי מיחשוב פזורים במדינה, בהרשמה של כמה שבועות מראש.	הבחינות מתקיימות במתכונת קורסים פרטיים (בפיקוח) שנלמדים במקביל לסוף ההתמחות. ישנו מגוון קורסים כך שנוח להתאים קורס לתכנית התמחות וללוח זמנים.	פעמיים בשנה, במועד קבוע.
חמש שנות התמחות מקנות פטור מהבחינה בכתב.	תחת תנאים מסוימים, מהנדסי בנייה יכולים להרשם כאדריכלים. (יש מדינות שבהן לאחר 10 שנות ניסיון בתחום האדריכלות ניתן להבחן בבחינות הרישוי).	יישנה תכנית המכירה בניסיון עבודה (6 שנים) כתחליף להשכלה ולהתמחות, בסוף התקופה ניתן להבחן ולעבור לשלב האחרון (הקורס) והבחינה.	תחת תנאים מסוימים, מהנדסי בנייה יכולים להרשם כאדריכלים.

- 1 "פורום אדריכלים צעירים" הוא התאגדות וולונטרית של אדריכלים בשלבי ההכשרה שהוקמה לצורך מאבק בהסדרה הנוכחית.
 - 2 סקירה השינויים שנעשו בשנת 2008 נעשתה על ידי פורום אדריכלים צעירים: "נייר עמדה: סדרי התמחות ורישוי אדריכלים צעירים והפניעה בזכויותיהם", פורום אדריכלים צעירים (2013).
 - 3 "סדרי ההתמחות (עדכון מיום 22.6.2014)"; "אמות-מידה לרישוי אדריכלים (עדכון מיום 16.11.08)".
<http://www.moital.gov.il/NR/exeres/4A95577C-8D65-401A-B867-CD63C325BD91.htm>
 - 4 "סדרי התמחות", לעיל הערה 3. בנייר עמדה מטעמו הבהיר משרד הכלכלה כי מגבלת שבעת החודשים מתייחסת רק לתקופת האימון הראשונה, אולם הדבר לא עוגן באופן פורמאלי בכללים המחייבים. ראו להלן בפרק ד.
<https://www.architectenregister.nl/English>
 - 5 http://wetten.overheid.nl/BWBR0004189/geldigheidsdatum_27-01-2014#Hoofdstuk1
 - 6 <http://www.ak-berlin.de/publicity/ak/internet.nsf/tindex/de.htm>
 - 7 חוק "Baukammergesetz", המכונה גם ה-ABKG:
[http://www.ak-berlin.de/publicity/ak/internet.nsf/o/A74E5926F9F3EBDAC1257A1C0046CEA5/\\$FILE/ABKG%20Berlin_18%2011%202009_konsolidiert.pdf](http://www.ak-berlin.de/publicity/ak/internet.nsf/o/A74E5926F9F3EBDAC1257A1C0046CEA5/$FILE/ABKG%20Berlin_18%2011%202009_konsolidiert.pdf)
 - 9 סעיף 114 לחוק. לשון המקור: "Die zweijährige praktische Tätigkeit gilt als erbracht, wenn die Bewerberin oder der Bewerber die Befähigung zum höheren technischen Verwaltungsdienst besitzt"
[/http://www.ordinearchitetti.mi.it/it](http://www.ordinearchitetti.mi.it/it)
 - 10 [/http://www.esamidistato.polimi.it](http://www.esamidistato.polimi.it)
 - 11 [/http://www.arb.org.uk](http://www.arb.org.uk)
 - 12 Architects Act 1997
 - 13 <http://www.architecture.com/Home.aspx>
 - 14 [/http://www.njconsumeraffairs.gov/arch](http://www.njconsumeraffairs.gov/arch)
 - 15 ftp://www.njleg.state.nj.us/20082009/PL08/77_.PDF
 - 16 <http://www.njconsumeraffairs.gov/laws/archlaws.pdf>
 - 17 <http://www.njconsumeraffairs.gov/chapters/Chapter%2027%20New%20Jersey%20State%20Board%20of%20Architects.pdf>
- 17 ברוב מדינות ארה"ב הסדר רישוי האדריכלים מאמץ את ההסדרים של גוף לאומי הנקרא The National Council of Architectural Registration Boards (NCARB). גוף זה מפעיל תכנית התמחות מקיפה (Intern Development Program) ומבצע בחינות הסמכה ארציות. גוף ארצי נפרד מסמין מוסדות השכלה להעניק הכשרה אדריכלית (National Architectural Accrediting Board), אולם ניתן ללמוד אדריכלות גם במוסדות שגוף זה אינו מכיר בהם. יש להדגיש שההסדרים של גופים אלו אינם בעלי תוקף כשלעצמם. כל מדינה מחליטה אם ואיך לאמץ, ופרק זה מתייחס להסדר של ניו-ג'רזי בלבד.

- 18 דיווח שעות התמחות מתבצע כל חודשיים, ולכן ייתכן שלמעשה זו תקופת מינימום.
<http://www.boa.gov.sg/index.html> 19
- The Architects Act 1991
<http://statutes.agc.gov.sg/aol/search/display/view.w3p?page=0;query=DocId%3A%229723f4bb-6049-48bb-a807-3b42ec4bb6d9%22%20Status%3Apublished%20Depth%3A0;rec=0#legis> 20
- 21 סעיף 5.1 להנחיות המועצה:
<http://www.boa.gov.sg/download/geninfo-201104.pdf>
- 22 הנחיה (2005/36/EC) של הפרלמנט והמועצה האירופית, 7 בספטמבר 2005.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2005L0036:20110324:EN:PDF>
- 23 UIA/UNESCO Charter for Architectural Education, 1996. סעיף 7.2.
<http://www.unesco.org/most/uiachart.htm>
- 24 זאת כלי לקחת בחשבון את השירות הצבאי או הלאומי שמשרתים רוב אזרחי ישראל לפני לימודים אקדמיים, בשונה מרוב המדינות שהושאו.
- 25 המסמך הקנדי:
http://www.exac.ca/fileadmin/documents/pdf/en/objectifs_en_2014.pdf
 המסמך הבריטי:
[http://www.arb.org.uk/files/files/ARB_Criteria\(2\).pdf](http://www.arb.org.uk/files/files/ARB_Criteria(2).pdf)
- 26 החשבון הוא כדלהלן: אם לדוגמה בכל שנה מתווספים 500 מתמחים לשוק, הרי שכיום בשנה נתונה יש כ-1500 מתמחים - אלו המצויים בשנה הראשונה להתמחות, בשנייה, ובשלישית; ואילו אם ההתמחות אורכת רק שנתיים, בשנה נתונה יהיו כ-1000 מתמחים - אלו המצויים בשנה הראשונה והשנייה להתמחות בלבד.
- 27 סעיף 2 לתגובה שהעביר משרד הכלכלה לנייר הפא"צ ו"נייר עמדה: סדרי התמחות ורישוי אדריכלים בישראל" 26 בנובמבר 2011, משרד הכלכלה.
- 28 בסעיף 3 לתגובת משרד הכלכלה הני"ל התייחס המשרד לתקופת המינימום של שבעה חודשים. המשרד הבהיר שמדובר רק בתקופת ההעסקה הראשונה. עם זאת, הבהרה זו טרם קיבלה ביטוי רשמי בהנחיות המשרד או בתקנות השר, ויש לקוות כי היא אכן תיושם.
 בסוף הסעיף המשרד מציין כי "דרישה זו... נבחנה ביחס לסוג העבודה ולמקובל בעולם. לשם השוואה, התקופה המינימאלית להתמקצעות באנגליה הינה תשעה חודשים". זהו נתון שגוי, כפי שמוהר במחקר המשווה המוצג בנייר זה, ותקופת המינימום הקבועה באנגליה עומדת על שלושה חודשים בלבד.
- 29 עמדת משרד הכלכלה ביחס לעריכת הבחינה פעם בשנה בלבד היא כי "מהווה הסדר ראוי אשר אינו חורג מכללי הצדק המנהליים" (סעיף 7) לתגובה הני"ל. לאור האמור לעיל, ספק אם אמנם כן.

פורום קהלת

פורום קהלת הוא מכון מחקר השוכן בירושלים ופועל לעיגון מעמד הקבע של ישראל במדינת הלאום של העם היהודי, לחיזוק הדמוקרטיה הישראלית, קידום חירות הפרט ועידוד יישום עקרונות השוק החופשי בישראל. הפורום איננו מפלגתי ונשען על מקורות עצמאיים פרטיים ללא מימון ישיר או עקיף ממדינת ישראל או מכל ישות מדינית אחרת. כל תוצרי הפורום מוגשים למקבלי ההחלטות ולציבור ללא תמורה.

פורום קהלת (ע"ר)

רח' עם ועולמו 8

ירושלים, 9546306

טל' 02-6312720

פקס' 02-6312724

office@kohelet.org.il

www.kohelet.org.il

ISBN 978-965-7674-04-8

9 789657 674048